

ІНСТИТУТ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ПРИСТАВІВ

Робота Верховної Ради часто характеризується неправомірною поведінкою депутатів. Тому виникає необхідність аналізу світового досвіду щодо роботи інституту парламентських приставів як потенційного інструменту забезпечення правопорядку в українському парламенті. Деякі країни вже запровадили інститут парламентських приставів для забезпечення належного виконання депутатами своїх обов'язків та підтримки дисципліни в парламенті. На сьогодні посада пристава існує в Австралії, Великобританії, Канаді, Новій Зеландії, Сполучених Штатах Америки, Японії, Південній Кореї.

Парламентський пристав (*Serjeant-at-Arms*) — це посадова особа парламенту, яка присутня на всіх засіданнях та відповідає за підтримку порядку. Діє такий інститут у більшості країн наступним чином: якщо депутати блокують роботу парламенту, дозволяють собі нецензурні висловлювання, їх спочатку позбавляють права слова, а потім можуть вивести із зали засідань або накласти штраф (*США, Японія*).

Пристав несе відповідальність за забезпечення безпеки не лише депутатів, а й співробітників парламенту, високопоставлених гостей та туристів. Проте на сьогодні у більшості країн переважають церемоніальні аспекти в роботі парламентських приставів (*Австралія, Великобританія, Канада*).

Функції парламентських приставів

■ Адміністративні

- очолює та координує роботу Офісу пристава (*США*)
- пристав повинен звітувати за проведену роботу
- пристав видає картки допуску (*Канада*)
- забезпечення сенаторів комп'ютерами (*США*)
- забезпечення поштових та кур'єрських послуг (*Австралія*)
- координація автомобілів для членів Палати (*Австралія*)

■ Дисциплінарні

- підтримка порядку у залі засідань
- може позбавити депутата права слова або накласти штраф
- слідкує, щоб усі особи, які не є депутатами, покинули зал на час засідань (*США*)
- охорона приміщень, що призначені для депутатів
- пристав за наказом Сенату повинен забезпечити присутність відсутнього сенатора (*США*)

■ Церемоніальні

- пристав є хранителем церемоніальної булави
- вітання та супровід високопоставлених гостей
- супроводжує президента під час візиту до Конгресу (*США*)
- відкриває засідання у парламенті
- на початку засідання пристав виносить булаву перед спікером Палати (*США, Нова Зеландія*)



Історія інституту парламентських приставів

Перший інститут парламентських приставів з'явився у британському парламенті у 1415 році. Пристав був відповідальний за виконання розпоряджень Палати Громад, в тому числі здійсненні арештів. На той час пристав також відповідав за підтримку чистоти у тих приміщеннях, які використовували депутати. З британського парламенту посаду пристава перейняли парламенти інших країн: як колишніх британських колоній, так і країн, що зазнали впливу британської політичної системи.

Діяльність парламентських приставів

Пристав обирається членами парламенту на початку роботи кожного скликання. У Канаді пристав призначається за рекомендацією Федерального кабінету.

Повноваження пристава прописані у регламенті парламенту. Фактично, інститут парламентських приставів є частиною парламентського апарату. Обов'язки пристава поділяються на обов'язки, що здійснюються в палатах парламенту (*палатна роль*) та обов'язки в департаменті/офісі пристава, який він очолює (*департаментська роль*).

Основні обов'язки парламентського пристава в палатах парламенту:

- Пристав повинен суворо дотримуватись правил поведінки у парламенті.
- Пристав повинен бути присутнім на засіданнях та підтримувати порядок під керівництвом спікера або іншого головуєчого.
- Символом офісу пристава є булава, яку пристав приносить на засідання.
- Пристав повинен супроводжувати спікера при його вході до зали та виході.
- Пристав здійснює запис присутніх депутатів на засіданні (*Австралія*).
- За рішенням палати пристав зобов'язаний примусово забезпечити присутність відсутніх депутатів (*США*).
- Пристав відповідає за доступ до публічної галереї, де відвідувачі можуть спостерігати за дебатами, та за доступ громадськості до слухань спеціальних комітетів (*Великобританія*).
- Пристав має право випроваджувати з будівлі парламенту осіб, які порушують дисципліну (передбачено застосування сили, якщо це необхідно).

Вимоги до парламентського пристава:

- Пост парламентського пристава традиційно займають відставні офіцери збройних сил, поліції або інші чиновники з досвідом роботи у сфері безпеки.
- Пристав повинен мати ступінь бакалавра у сфері соціології, кримінології, права, управління безпекою або суміжних сфер (*країни Східної Африки*).
- Пристав — це неполітичний службовець, він не є членом партії.
- Пристав повинен знати регламент та особливості роботи парламенту.
- Немає жодних ґендерних обмежень (*у Великобританії вперше жінка стала парламентським приставом 2008 року*).
- Пристав повинен мати хороші аналітичні та комунікативні навички, досвід планування та організації; бути готовим оперативно приймати рішення.



Офіс парламентського пристава

Команда пристава складається із заступника пристава, помічника пристава та інших співробітників офісу. До служб, що відповідальні перед приставом, належать швейцари та Офіс перепусток. Офіс парламентського пристава також займається питаннями безпеки в будівлі парламенту, проводить планування та перевірку готовності до надзвичайних ситуацій. У *Великобританії* в підпорядкуванні парламентського пристава працює близько 40 співробітників охорони.



Звітування парламентського пристава (Палата Представників США)

Пристав повинен звітувати Комітету з управління Палатою не пізніше, ніж через 45 днів після закриття кожного піврічного періоду, що закінчується 30 червня або 31 грудня, про фінансовий та операційний аспекти діяльності Офісу пристава.

Для парламентських приставів також передбачаються **пільги**, які включають допомогу на житло та транспорт, покриття медичної страховки тощо.

У парламентах *Італії* та *Франції* в підтримці дисципліни спікера допомагають **парламентські квестори**. У нижній палаті парламенту *Італії* **три квестори** спільно здійснюють нагляд за діяльністю палати та контролюють виконання правил та розпоряджень Президента палати. Квесторів призначають з-поміж членів парламенту. Регламент італійського Сенату передбачає право квестора вивести сенатора з парламенту, якщо сенатор поводить себе образливо і не реагує на заклики Президента Сенату до порядку. В обох палатах парламенту *Франції* також існує інститут квесторів. Як і в Італії, це колегіальний орган, до якого входять три квестори. Функції французьких квесторів є здебільшого адміністративними, оскільки забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки палати належить до повноважень Президента Палати.

Види покарань, які може застосовувати пристав

■ Штрафи (досвід США)

Пристав має право накладити штраф на члена, делегата чи постійного уповноваженого за використання електронних пристроїв для фото- та відеозйомки чи аудіозапису. Розмір штрафу повинен становити 500\$ за перше порушення та 2500\$ за будь-яке подальше порушення. Про накладання штрафу пристав повинен повідомити спікера, головного адміністративного службовця та Комітет з етики.

Оскаржити штраф можна в письмовій формі до Комітету з етики не пізніше ніж протягом 30 календарних днів чи 5 законодавчих днів після отримання повідомлення про накладання штрафу. Після отримання оскарження, Комітет з етики має 30 календарних днів чи 5 законодавчих днів, щоб звільнити особу від сплати штрафу або продовжити цю справу. Голова Комітету з етики повинен повідомити про прийняте рішення.

■ Позбавлення права слова

Якщо депутат блокує роботу парламенту або використовує нецензурні висловлювання, пристав може позбавити його права слова.

■ Пристав може вивести депутата із зали засідань

Пристав має право вивести депутатів із зали засідань, після того як вони відмовили у проханні вийти спікеру.



Традиційний одяг парламентських приставів

Традиційне вбрання пристава *Великобританії* було створено в кінці XVIII століття. Воно складається з чорного шерстяного костюму та лакованого шкіряного взуття. У особливих випадках пристав вдягає мереживний комірець та манжети.

У *Канаді* при виконанні церемоніальних функцій та під час присутності на засіданнях пристав одягнутий в чорний фрак, трикутний капелюх та носить меч.

Країни без приставів: альтернативні форми контролю

У низці країн **інститут парламентських приставів відсутній**. Зокрема у *Німеччині, Австрії, Фінляндії, Норвегії* та країнах Південної Америки (*Бразилія, Чилі, Аргентина*).

У цих країнах обов'язки щодо контролю за дотриманням норм депутатської діяльності покладені на **спікера**. Охорону будівлі забезпечує **парламентська поліція**. В деяких країнах (*Південна Корея*) спікер може звернутися до уряду з проханням направити **звичайних поліцейських** до парламенту на певний період (для цього потрібне погодження з парламентським Комітетом управління).

У **Німеччині** обов'язки щодо контролю за поведінкою депутатів покладені на **голову Бундестагу**. Голова Бундестагу може позбавити депутата права слова, якщо депутат вже був тричі закликаний до порядку. Через грубе порушення порядку голова може виключити із зали засідань члена парламенту до закінчення засідання. Після цього спікер повинен роз'яснити депутату, в якій кількості засідань порушник не може брати участь (*кількість таких засідань не може перевищувати 30*). У Бундестазі також існує спеціальна парламентська поліція, яка підпорядковується безпосередньо голові та покликана забезпечувати спокій у залі пленарних засідань.

У **Польщі** в разі порушення чи невиконання обов'язків депутатом **Президія Сейму за схваленням Регламентної комісії** має право зробити депутату зауваження, виписати догану, заборонити присутність у залі засідань. У випадку припинення роботи Сейму з вини окремого депутата Президія Сейму має право подати рішення про зниження зарплатні депутата у розмірі, що не перевищує $\frac{1}{2}$ зарплатні на строк до 3 місяців.

Європейський інформаційно-дослідницький центр створено з метою надання народним депутатам України інформації, яка може бути використана ними у законотворчій діяльності. Центр здійснює пошукову, аналітичну і дослідницьку роботу щодо галузевих політик та права інших держав і міжнародних організацій.

Адреса: м. Київ, вул. Садова 3А, кім. 434

Тел.: +38 (044) 255 36 69

E-mail: euinfocenter@rada.gov.ua

Веб-сторінка: euinfocenter.rada.gov.ua

www.facebook.com/euinfocenter.rada/

Діяльність Європейського інформаційно-дослідницького центру здійснюється в рамках програми **USAID «Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво»**, що виконується Фондом Східна Європа.